

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

Gods verdere 'handelen met' het huis van Achab

2 Kon 8:7-15: ... opdat Ik niet verscheur,
en niemand redt...

(4)

Benhadad staat op om Joram te veroordelen

De koning van Damaskus heeft het wel nooit geweten. Maar de schrijver doet het in een schrill contrast Israël en ons weten. Hij noemt immers Benhadads raadplegen van de HERE door Elisa, die kennelijk deels zó bekend was in Aram dat zijn komst onmiddellijk bekend werd aan het hof. Naäman, de geschiedenis van Dothan, — al die dingen hebben in Damaskus, bij de heidenen, hun sporen nagelaten. En hoe! Maar Gods éigen volk wou niet naar zijn stem horen. Gods eigen volk, dat toch — aan de goede kant — al die dingen óók beleefde. Ik denk wel dat Jezus' Woord: 'de heidenen zullen opstaan in het oordeel met dit geslacht en het veroordelen' een heel diepe oudtestamentische ondergrond heeft. En in de dingen van ónze dag een veel grotere invloed heeft dan ons wel lief is. Vergelijk in dit boek nu alleen eens Ahazia (hfdst. 1) en Joram met Naäman en Benhadad!

Loog Elisa Benhadad voor?

De lezer weet wellicht van de controverse tussen St. Vert. 'gij zult in 't geheel niet herstellen' en N. Vert. 'gij zult zeker herstellen'. Het laatste zou dan een leugen zijn. Al denk ik dat bijbels gesproken daar wel iets op af te dingen is, — toch lijkt me St. Vert. de waarschijnlijkste lezing. Weliswaar is de tekst vrij onzeker. Maar de samenhang wijst m.i. aan, dat de verbazing van Hazaël rijst niet over een ongedachte tegenstrijdigheid in Elisa's woorden, maar over het blijven staan en wénen van de man Gods, vs 12. Hazaël is pas meer gaan vermoeden dan een enkel negatief antwoord op de vraag van zijn heer, toen de profeet draalde en tenslotte in snikken uitbarstte. Ook dán pas weet Hazaël dat het de HERE om hem gaat: 'de HERE heeft mij getoond dat gij (met nadruk) koning over Aram zult zijn'. Want dát betekent immers: de storm steekt op! Merkwaardig dat dat ook de ondertitel is van het eerste deel van Churchill's Memoires over Wereldoorlog II.

De verschrikking van het gericht.

Het roept altijd weer vragen op. Gruwt Gód dan niet van wat Hij aanricht? Het is ook een erg actuele vraag. Overigens, men kan de hier genoemde wrede heden erg vinden, — laten we maar niet vergeten dat van de uitvinding van het buskruit af tot Hiroshima toe het er beslist niet beter op geworden is, 'rechten van de mens' en conventie

van Genève ten spijt. Het probléem is altijd dat God die liefde is, naar zúlke middelen grijpen kan, en ook werkelijk grijpt. Ik geloof dat we er iets van gaan zien als we zien dat Gods échte liefde nooit 'lievigheid' is, en dat zijn kinderen Hem naar zijn vreeverbond meermalen 'dwingen' om naar deze dingen te grijpen. 't Is toch wel merkwaardig dat bij deze gruwelen, die de Here werkelijk niet onverschillig laten — daar is de bijbel vol van —, ónze beschuldigende vinger altijd gericht wordt op Gód die het toelaat, terwijl de bijbel zo duidelijk wijst in de richting van óns, die God juist ómdat zijn liefde ernst is, geen keus meer laten! Hiermee beweert niemand dat het maar onzin is, verontrust te zijn over de moderne bewapening, het gebruik ervan en de dreiging ermee. De wet van God wijst wel anders aan, zie naar Deut. 20. Maar me dunkt dat christenen die naam pas waardig zijn als zij áchter de vrees 'dat iemand per ongeluk op de fatale knop drukt', beducht zijn voor een veel grótere en intensere ramp, nl. dat zijzèlf hun God en hun taak voor God en de mensen vergeten! Want dát betekent — ook vandaag nog, deze God is ónze God — dat wij de ellende onafzienbaar maken. En afzichtelijk! Laat de veelgehoorde 'problematiek' hoe God dit alles toch gedogen kan, eens plaats maken voor bijbelse nuchterheid in die zin: wáár drijven eigenwilligheid en gebrek aan ootmoed en verantwoordelijkheid bij zijn éigen kinderen de lieve God wel toe!

Intussen blijkt uit de tekst wel, hoezeer de HERE afstand neemt van de motieven en wrede heden van de 'geselen Gods'. Er blijft zoiets als eigen verantwoordelijkheid, óók voor hèn. Maar als we de oorzaak altijd willen zoeken bij 'de anderen', de HERE inclusief, zullen we wel nooit wijs worden in geestelijke zin. Immers, dan zijn we zonder bijbelse werkelijkheidszin. Die heeft óók zijn abc!

De tranen van Elisa

Zij irriteren de moderne mens: 'Hij ontzettende het toch zèlf, en nog wel naar de wil van God!' Er zijn er ook die denken dat het de teleurstelling van de profeet is over het feit dat zijn moeitelijke dienst tenslotte geen ander effect sorteert dan dit! Daar tille men maar niet te licht aan. Maar Elisa weent niet om zijn fiasco, maar om wat Ísraël nu tegemoet gaat! Al twist hij niet met de heiligheid des HEREN hierin, hij weent toch wel degelijk om de gruwel der verwoesting. Daarin is hij dan wel écht profeet van die God, die

geen lust heeft in de dood van de zondaar, maar daarin dat hij zich bekeert en leeft. Overigens — als Elisa van alle profeten het meest scherp heenwijst naar Christus (en dat zou geen wonder zijn als de Dóper heet 'de Elía die komen zou'), dan wijst deze ontzetting van hem bóven hem uit. Dan dwingt het onze gedachten naar het wenen van Christus over Jeruzalem dat de profeten doot en de apostelen stenigt (Matth. 23 : 37 vv.). En daarin is dan toch één taal van de Geest van Jezus bij profeet en apostel. Wat al begint bij Mozes (delg mij dan uit uw boek, Ex. 32 : 32) ontmoeten we nóg bij Paulus (zelf zou ik wel wensen van Christus verbannen te zijn terwille van mijn broeders, mijn verwanten naar het vlees, Rom. 9 : 3). Ik meen dat dit getuigenis ons inlicht over de Geest van ontferming en barmhartigheid, de gezindheid van Christus Jezus, die in ons moet zijn, Fil. 2. Júist als het gaat om het zien van Gods oprakend geduld en zijn losbarstend oordeel in de geschiedenis. Het is natuurlijk heel makkelijk eenvoudig te constateren — zelfs met beroep op de rechtvaardigheid Gods, geargumenterd en gedocumenteerd — dat het gericht van de HERE op gang komt over dit of over dat, van 'de anderen'. Maar het is een koud en ongeestelijk bedrijf als je jezelf daarmee vrijpleit, en het die anderen met droge ogen aanzeggen kunt. En het strookt zeker niet met wat de Schriften van Christus en profeten en apostelen zeggen. Maar wellicht is het evangelie óók nog al aanstotelijk voor de moderne gereformeerde! Wie weet dat God liefde is en juist daarom bewógen, een verterend vuur soms, bewijst zijn naaste en zichzelf als moderne mensen zo bitter weinig van de 'dienst der liefde van Christus' ook in zijn tucht, als hij alle argumenten heeft en geeft met droge ogen.

Naschrift

Hiermee deze reeks besluitend, meen ik uw aandacht ervoor te mogen vragen dat Koningen hier niet sluit. Het is zonder meer duidelijk dat dit gedeelte en 9 vv. bijeenhoren, als het fatale effect van het niet horen van Elisa's Woord. We mogen dit niet anders stellen, omdat we het wel móeten bezien naar I Kon. 19 : 9-18, waar de HERE voor het eerst zijn gericht in de trits Hazaël-Jehu-Elisa schetst. Dan zien we tegelijk met hoeveel volharding de lankmoedigheid van God is blijven afwachten, lange tijd, voor het er eindelijk van komen ging. Misschien moeten we zelfs deze drie, Hazaël, Jehu en Elisa, wel getypeerd zien in de drie verschijnselen bij de theofanie aan Elía. In die zin dat Hazaël als storm, Jehu als aardbeving, en Elisa als vuur aan te duiden zijn. Hoe dit ook zij, in ieder geval blijkt elk van de drie voortaan de band van het oordeel nauwer en intenser om Ísraël aan te halen, al is het nog geen eindgericht. Wat dan uiteraard een aanwijzing van het boek zèlf aan de lezer is, om toch maar niet in de verhalen-sfeer vast te lopen, maar zich te laten meenemen in en aanspreken door de kennelijke, dwingende, gang van het boek!

K. B. Holwerda - Doorn

KERKELIJK *Leven*

Geen deel aan David...

Niet zo lang geleden verhuisde een broeder uit Kampen naar X. Hij vroeg, gelijk het behoort van de kerkeraad van de Gereformeerde kerk een attestatie. Dat goede getuigenis omtrent deze broeder en zijn gezin werd hem gaarne uitgereikt. Zijn mededeling dat hij voornemens was in zijn nieuwe woonplaats zich te voegen bij de Gereformeerde kerk, die de Hoogeveense besluiten voor vast en bondig houdt, weerhield de kerkeraad van Kampen niet omtrent deze broeder de waarheid te getuigen.

Zo vertrok hij.

En meldde zich bij de opgemelde kerk van X.

Onder overlegging van zijn attestatie.

Deze attestatie werd echter niet aanvaard.

En nadat de kerkeraad, die ook Kampens kerk mede uitgerangeerd had, van allerhoogste zijde advies had ingewonnen, deelde hij aan deze broeder mede, dat hij tot de gemeente van X, en dus tot de maaltijd des Heren kon toegelaten worden, mits hij beloofde:

a) wanneer hij nog eens in Kampen de zondag zou doorbrengen, zijn schreden niet te richten naar de Nieuwe Kerk, maar op te zullen gaan naar de Stadsgehoorzaal;

b) zijn bijdrage aan het zendingswerk van de kerk van Kampen terstond op te zeggen.

Hetgeen deze broeder niet beloofde.

Noch a).

Noch b).

Nu moeten we zeggen dat aan de kerkeraad van X. de eer toekomt ten minste konsekwent te zijn. Je kunt van hem althans niet zeggen: „We rommelen maar wat.”

En toch rommelen ze.

Niet met de Hoogeveense besluiten.

Maar wèl met de maaltijd des Heren.

En met wat de belijdenis in Zondag 30 o.a. zegt van hen, die ten avondmaal komen.

En met wat het formulier zegt.

Dat alles wordt overschaduwed door twee geboden van de kerk:

a) Ge zult als ge ooit in Kampen komt, kerken in de Gehoorzaal.

b) Ge zult geen cent bijdragen aan de zending in Natal.

Doet ge dat toch, dan hebt ge geen deel aan David.

D.i. geen deel aan Davids Zoon.

Geen deel aan Christus.

Eerst werd ook deze broeder uitgerangeerd.

Thans opnieuw uitgebannen.

DEVALUATIE VAN DE TAAL

Je weet tegenwoordig niet meer waar je aan toe bent. Bijvoorbeeld wanneer men spreekt van democratie. Hitler beroemde er zich op een 'Volks-kanselier' te wezen. Werd het niet telkens weer bewezen door de gehouden verkiezingen waarbij hij 95%, 96%, 98,5% van de stemmen kreeg? In Oost-Duitsland is het niet anders. Is dat niet de Duitse Demokratische Republiek? Roemen niet al de staten van het Warschaupact dat zij chte volksregeringen hebben? In feite mag het volk er slechts één ding: zwijgen.

Niet anders staat het met het woord oeku-

menisch. Het woord heeft een bijna betoverende klank. Zo langzamerhand weet je echter niet meer wat het inhoudt en waarheen het wijst. Naar de éne heilige algemene christelijke kerk, die we geloven, of naar de superorganisatie van alles wat terecht of ten onrechte kerk héét? Is het oekumenisch geloof dat geloof waarvan sprake is in Efeze 4 „één Heer, één geloof, één doop, één God en Vader van allen”, het geloof van héél de Godsopenbaring, of is het het allersmalste formulietje waarin allen zichzelf vinden en waarin ieder het zijne leest.

Zo is het ook bij ons.

„Hoogeveense” kerkeraden schrijven vandaag aan kerken, die zij hebben uitgerangeerd, weggeorganiseerd, uitgestoten:

„Nu gij buiten het verband zijn geraakt...”,

„Nu gij u zelf buiten het verband hebt gesteld” (!!)

„Na de jongste kerkelijke gebeurtenissen...”

Enzovoort.

Zo liegt men.

Vals getuigenis gevende.

De feiten verdoezelend.

Terwijl ze meenden te moeten opkomen voor „de” wet, doen ze zelf de wet niet.

Ook dat is niet nieuw.

DE OPEN BRIEF

Het heette eerst dat de scheuring en verwoesting die enkele heren reformatoren in de kerken hebben aangericht, geschiedde vanwege de Open Brief.

Dat kun je natuurlijk geen 25 jaar volhouden. Dat is cement, die dood gaat. Een bommetje waarvan straks de ontsteking niet meer werkt.

Daarom moet er wat nieuws komen.

Ander schrikdraad wordt gespannen.

Telder en Vonk.

Die nemen „de troost van Gods volk” weg.

Hoewel deze mannen hartelijk heel de inhoud van Zondag 1 en de troost van Gods Wóórd vasthouden.

Ook dat 'zout' zal straks smakeloos worden. Dacht men nu écht dat je dat over 10 jaar nog verkopen kan dat er naast een kerk zogenaamd zonder 'tussentoestand' een kerk moest en moet zijn met een 'tussentoestand'?

Terwijl Gods Woord nu precies over die toestand bijna niets zegt?

Daarom zal men weer naar wat anders moeten zoeken.

Het begint al: „Ze gooien daar de hele kerkenorde aan de kant”.

En dat zeggen lieden die de hele kerkenorde aan hun laars gelapt hebben.

Van de schorsing van ds. A. v. d. Ziel tot en met de synode van Hoogeveen.

GEBED

Er zijn meerdere zaken die op afdoening wachten.

Een is hoe en op welke wijze de uitgestoten kerken haar gemeenschapsoefening, hulp en bijstand willen regelen.

Die gemeenschapsoefening begeren allen.

Daarover zijn we, dacht ik, het ook allen eens. Van ds. M. R. van den Berg tot en met ds. G. Janssen.

De vraag is maar: hóe?

Een tweede zaak is die van de „opleiding tot de dienst des Woords”. Als je daarvoor opleiden kunt. Maar we begrijpen elkaar wel.

Daaraan wordt gewerkt.

Al werkende gevoel je hoe moeilijk ook dat is.

Mogen we nu eens met nadruk vragen om de gebeden van alle broeders en zusters? Om de leiding van des Heren Geest? Om licht uit het Woord? Opdat van ons niet gelde: „Gij ontvangt niet omdat gij niet bidt.”

EÉN ENKELE GEMEENTE

We hebben ons in de laatste tijd om bepaalde redenen weer eens verdiept in de historie van de Niederländisch Reformierte Gemeinde in Elberfeld, H. F. Kohlbrügge, die haar van 1846-1875 als predikant diende.

Je staat verbaasd hoe kostelijk het leven van zulk een gemeente kan zijn.

Deze kerk miste de steun van een groot kerkverband. Ze stond in Duitsland gehéél alleen. Telde ± 1200 zielen. Maar het geloofsleven bloeide. Ze zetten er hun handtekening voor: Ik ben des Heren. Wisten van zonde en genade. Je leest zo maar in een brief van Kohlbrügge aan zijn vriend en ouderling Daniël von der Heydt:

„Twintig jonge mannen, waaronder twee zonen van onze vriend de Clerq, en negen meisjes van de kudde van Christus, die Hij aan ons heeft toevertrouwd, legden woensdag voor een grote gemeente hun geloofsbelijdenis af met zulk een opgewektheid, blijdschap en heldere stem, dat allen, de hele gemeente, ook door de heilswaarheden, zoals die stuk voor stuk door de gemeente in het eeuwig evangelie konden opgezocht worden, gesticht en getroost waren” (Adolf Zahn Der Grossvater, 143).

Deze éne gemeente oefende zeer grote invloed ten eerste in Duitsland zelf.

Professor Johannes Wichelhaus van Halle zond zijn studenten graag naar deze gemeente, waar zij „onder de ogen van de dominee (Kohlbrügge) en binnen de gemeente tot boden en dienaren des Woords werden gevormd.” (a.w. 136). Zo waren er straks in duitse landskerken predikanten, die hun eigenlijke geestelijke vorming in deze éne 'vrije' kerk hadden ontvangen.

In Weenen doceerde prof. Böhl, schoonzoon van Kohlbrügge, die een hele reeks van studenten in de rechte leer inleidde. De invloed reikte straks niet alleen in heel Oostenrijk, maar ook tot de gereformeerden in Bohemen en Moravië (Tsjecho-Slowakije).

Noem maar Hongarije, Polen, Amerika.

Niet te vergeten: Nederland.

De nederlandse hervormde kerk had in 1834 aan Kohlbrügge het lidmaatschap geweigerd. Dertig jaar later klonk van vele kansels Kohlbrügge's stem.

En dat alles vanuit één vereenzaamde gemeente in Elberfeld.

Misschien zegt iemand: maar dat was niet aan die gemeente te danken, doch slechts aan haar unieke dominee.

Maar zo is het niet.

Zonder Kohlbrügge was die gemeente nooit die gemeente geworden. Maar zonder DIE gemeente was Hermann Friedrich Kohlbrügge nimmer Kohlbrügge geweest.

En samen zijn de vereenzaamde dominee, in Nederland geschuwd als de pest, op 43-jarige leeftijd EINDELIJK dominee geworden, en de vereenzaamde gemeente, die dreigde onder te gaan, tot een zegen geworden.

Zonder kerkverband.

Zonder Drie Formulieren.

Alleen met de Heidelberger en de Nederlandse en de Schotse geloofsbelijdenis.

Máár: in grote trouw aan Gods Woord.

In waarachtige vreze des Heren.

Als die beide bij ons niet gevonden worden dan dragen we ook als kerken en kerkes de dood bij ons om.

Zijn die twee er, dan zal het gaan.

Ook zonder een welgeorganiseerd kerkverband.

De Heilige Geest zelf zal ons dan leiden, door zijn Woord.

G. Visee - Kampen

VERKIEZEN EN VERKIEZING IN HET NIEUWE TESTAMENT

3. De roeping en verkiezing vastmaken

„Daarom, broeders, benaastigt u te meer om uw roeping en verkiezing vast te maken; want dat doende zult gij nimmermeer struikelen”. II Petrus 1:10.

Onder bovenstaande titel schreef ik in De Reformatie van 9 juni 1951, 26e Jrg., bl. 298 een artikel, dat ik hieronder in tegenwoordige spelling laat volgen. In 1951 sloot het aan bij het artikel, dat ik een vorige keer overnam. Dat zal nu ook wel kunnen. Er blijkt uit, dat de Schrift met veel meer variatie over verkiezing spreekt dan wij wel gewend zijn geraakt. We zullen ons daarin maar bij de Schrift moeten aansluiten. M'n verklaring luidde als volgt.

„Heel de Schrift leert ons, dat er geen tegenstelling bestaat tussen Gods werkzaamheid bij de verlossing van de zondaar en de zelfwerkzaamheid van de gelovige in de strijd tegen de zonde. God werkt de ganse verlossing van het begin tot het einde, maar Hij schakelt de mens van het begin tot het einde in. Juist, omdat het God is, die het willen en het werken in ons werkt naar Zijn welbehagen, moeten wij onze zaligheid werken met vreze en beven. (Fil. 2:12 en 13) Juist omdat we als leem zijn in de handen van de HERE, zullen we ons bekeren van onze boosheden (Jeremia 18).

Juist omdat God aan het einde der dagen een schifting zal houden en rechtvaardigen zal scheiden van de onrechtvaardigen, daarom zullen we toezien, dat we mogen behoren tot hen, die ingaan in de eeuwige feestvreugde. (Mattheüs 22:14) In andere woorden houdt Petrus ons ditzelfde voor in onze tekst.

In de voorafgaande verzen heeft Petrus z'n lezers aangespoord om godzalig te leven. Door Gods genadige roeping en verkiezing zijn ze ontvloten aan het verderf, dat in de wereld is door de begeerlijkheid (vs 4). Ze zijn door het Evangelie geroepen en tot het geloof gekomen. Dat is een prachtig begin, maar ze moeten ook in het geloof volharden. En dat kan alleen wanneer ze leven naar aanwijzing van het Evangelie.

Ze moeten naarstig toezien, dat ze bij het geloof deugd voegen en bij de deugd kennis en bij de kennis matigheid en bij de matigheid lijdzaamheid en bij de lijdzaamheid godzaligheid en bij godzaligheid broederlijke liefde en bij de broederlijke liefde liefde jegens allen (vs 5-7).

Indien deze dingen bij hen zijn, zullen ze hen niet leeg en onvruchtbaar laten in de kennis van onze Here Jezus Christus. In de weg van een godzalig leven zullen ze steeds meer de Here Jezus Christus kennen. Ze zullen toenemen in de genade en kennis van de Here Jezus. Steeds nauwer aan de Here verbonden worden, steeds vaster staan in het geloof. Zij die het verst gevorderd zijn in een onberispelijke levenswandel zullen niet roemen in zichzelf, maar hun zaligheid steeds meer buiten zichzelf in de Here Jezus zoeken en in Hem roemen.

Maar er is ook een andere mogelijkheid. Er kunnen in de gemeente broeders en zusters zijn, bij wie bovengenoemde dingen niet zijn. Ze leven niet degelijk, kennen de Here niet in al hun wegen, zijn niet matig, lijdzaam en godzalig, hebben de broeders niet lief noch hun naaste als zichzelf.

Wie dit alles — door eigen schuld — mist, die is blind en kortzichtig. Die ziet niet het verleden en denkt niet aan de zonden waaruit hij verlost werd. En die ziet niet uit naar de eeuwige zaligheid, die hem beloofd is. Die leeft maar bij de dag, maakt geen ernst met

de zaligheid. En vergeet opzettelijk de reiniging van z'n oude zonden. Gedenkt niet het grote voorrecht, dat hem gegeven is. En valt zo in de oude zonden terug. En het laatste van hem is erger dan het eerste.

Met die voorbeelden voor ogen moeten de gelovigen zich des te meer benaastigen hun roeping en verkiezing vast te maken. Ze zijn gewaarschuwd. Dubbel schuldig zijn ze, als ze weer in zonde terugvallen.

Petrus waarschuwt de gemeenteleden als broeders. Hij stelt zich niet als een paus boven hen. Slaat niet als een drijver met de zweep op z'n ondergeschikten. Hij spreekt als mede-ouderling tot ouderlingen (I Petrus 5:1), en als broeder tot de broeders. Liefde tot de broeders drijft hem bij zijn vermaning. Ze moeten zich benaastigen. Zich met kracht ergens op toeleggen. Alles op alles zetten. Namelijk om hun roeping en verkiezing vast te maken.

Wat roeping is verstaan we wel. Petrus wil zeggen: ze zijn geroepen uit de duisternis der zonde tot het licht van Gods genade. Ze zijn geroepen door het Evangelie. Door Woord en Geest getrokken uit de macht van de duivel en de wereld en overgezet in het koninkrijk der hemelen. Daarmee hebben ze een roeping, een raak, een opdracht van God ontvangen. Ze zijn niet geroepen tot een gemakkelijk, lui leventje. Maar tot heiligmaking, tot een godzalige wandel, tot voortdurende strijd tegen de duivel, tot voortgaande bekering, tot een wandel als kinderen des lichts.

Maar wat hebben we hier te verstaan onder verkiezing? Als we van verkiezing horen of lezen denken we onmiddellijk aan eeuwigheid en onveranderlijkheid en onwrikbaarheid. En velen denken en spreken zo over verkiezing, dat het niet veel verschilt van een noodlot.

We moeten leren verstaan, dat de Schrift op velerlei wijze van verkiezing spreekt. Hier in deze tekst wordt gesproken van verkiezing in de tijd. Zakelijk vallen roeping en verkiezing samen. God verkiest door te roepen. De eerste lezers van deze brief waren op een bepaalde tijd door het Evangelie geroepen. In diezelfde tijd had hun verkiezing plaats. God verwaardigde hen toen, dat zij het Evangelie mochten horen en geloven. God koos hen in zijn verkiezende liefde daartoe uit.

Dat we roeping en verkiezing zo aan elkaar hebben te verbinden blijkt ook uit de tekst. Er staat, letterlijk vertaald: de roeping en verkiezing van u. Er staat maar één lidwoord, namelijk de voor de twee woorden: roeping en verkiezing. Prof. Greijdanus schrijft in zijn verklaring als volgt: „Doordat vóór verkiezing het lidwoord niet herhaald wordt, maar dit woord met roeping onder hetzelfde lidwoord staat, worden deze twee als ten nauwste samenhangend aangeduid. Zij vormen een eenheid, wijzen op dezelfde zaak, hoewel elk van die van een andere kant in het licht stellend.”

God riep en verkoor de lezers van de brief, in de tijd. En nu moeten zij zich benaastigen deze roeping en verkiezing vast te maken. Ze moeten die roeping-en-verkiezing-inde-tijd niet laten varen, niet loslaten, niet onvruchtbaar maken door er geen gehoor aan te geven.

Ze moeten zich door Woord en Geest blijvend laten beheersen. Hun roeping moeten ze vastmaken, door aan die roeping te gehoorzamen. En ze moeten hun verkiezing vastmaken, door zich tegen de liefde Gods niet te verzetten door een ondankbaar en goddeloos leven.

Als ze dat doen zullen ze nimmermeer struikelen. Ik denk niet, dat Petrus bedoelt, dat ze dan nimmer in enige zonde zullen vallen. Maar hij wil zeggen, dat ze dan niet zó zullen struikelen en vallen, dat ze omkomen in verderf en ondergang. Als ze roeping en verkiezing vastmaken zullen ze behouden worden en ingaan in het eeuwig Koninkrijk van onze Zaligmaker Jezus Christus.

Als wij nu nog eens vragen: Hoe moeten wij onze roeping en verkiezing vastmaken, dan is het antwoord dunkt mij te vinden in de verzen 5-7: We maken onze roeping en verkiezing vast door volhardend te geloven en door deugdzaam of degelijk te leven en door de HERE te kennen in alle wegen en door matig te zijn en door geduldig te zijn in het lijden en door godvruchtig te leven en door de broeders lief te hebben en door liefde te betonen aan ieder, die God op onze weg plaatst.

Ook wij zijn geroepen door het Evangelie. Daardoor heeft God ons verkoren, in de tijd. Ontzaggelijk voorrecht geeft de HERE ons daarmee. Dat is ons uit genade gegeven. Want we zijn niet beter dan de duizenden, die de naam van de Here Jezus niet meer kennen.

Geven we acht op zo grote zaligheid? Danken we God voor die onuitsprekelijke genade? Dan zullen we ook onze roeping en verkiezing vastmaken. En zo ingaan in Gods eeuwig Koninkrijk.

Maar als we dat niet willen, worden we voor eeuwig buitengeworpen.”

—o—

Met het bovenstaande, dat ik voor ongeveer twintig jaren schreef, ben ik het nog eens. Zonder mij aan elk woordje te binden. Ik voeg er nog een enkele opmerking aan toe.

Het is merkwaardig, dat veel verklaarders het niet laten kunnen bij deze tekst toch weer van „Gods eeuwige Raad” te spreken of van „de verkiezing, die van eeuwigheid is”. Waarom zullen wij dat doen als Petrus het niet doet? Als hij hier geen probleem van maakte, moeten wij het ook maar niet doen. Want het zou wel eens kunnen zijn, dat wij bij deze tekst een moeilijk vraagstuk aan de orde stellen en ondertussen nalaten, waartoe de apostel ons opwekt: Onze roeping en verkiezing vastmaken! Hij spoort ons niet aan om puzzles op te lossen, maar om de HERE te vrezen, in zijn wegen te wandelen en zo te beantwoorden aan het doel, dat Hij met onze roeping en verkiezing heeft. Laten we zijn dienst, waartoe Hij ons roept en verkiest, niet verwaarlozen. Maar zorgen dat we in zijn vaste dienst komen en blijven.

Het volgende geval kwam bij het overwegen van deze tekst in mijn herinnering. Een gevangene in Vught was in een verschrikkelijk „commando” geweest. Was daar geslagen, door honden bedreigd, onder zware arbeid bijna bezwaken. Uit die „hel” werd hij plotseling overgeplaatst naar de afdeling van Philips: een „paradijs”. Daar werd niet geslagen, daar waren geen honden, geen zware arbeid en voldoende te eten. Maar hij moest wel werken. Kreeg een bepaalde opdracht. We zouden kunnen zeggen: hij werd geroepen en gekozen in dienst van Philips.

Wat heeft die man daar zijn best gedaan. Want hij wilde niet weer naar die „hel” terug, maar in dit „paradijs” blijven. Het werk dat hij daar kreeg was ongewoon voor hem. Maar hij werkte „tegen de klippen op”. Om maar in die goede, vaste dienst te mogen blijven.

Zouden wij ons dan maar niet benaastigen, onze roeping en verkiezing tot die heerlijke dienst van God, vast te maken? Die liefdedienst heeft nog nooit iemand verdronken.

PAGINA 96

Voor alle dingen: orde

We hebben de laatste weken heel wat overhoop gehaald, dat rustte onder het stof der eeuwen. We hebben gevraagd om kerkdiensten, die ons wat dóen. We hebben de jeugd een taak, vele taken, willen geven. We hebben gepleit voor een groep slagwerkers, om orde en ritme in de kerkzang te brengen. We hebben aangetoond, dat de massale kerkzang veel schoner en dieper kan worden, wanneer wij beurtzang toepassen; ook dat bepaalde psalmen of verzen beter door een klein koor kunnen worden gezongen en dat we vooral de refreins niet moeten verwaarlozen. Toen hebben we een lans gebroken voor een of meer melodie-instrumenten. En als achtergrond van dit alles is de vraag brandende gebleven: hoe interesseren wij de jonge generatie voor de kerkdienst, hoe betrekken wij hen erbij?

Laten we nu langzamerhand orde scheppen. Het is natuurlijk niet juist, alleen iets te ondernemen terwille van de jeugd. Dan konden we ook wel aan een voetbalpool of zo iets beginnen. We hebben wel degelijk de eer van onze Vader op het oog, wanneer we de kerkdiensten eens los willen maken van hun eeuwenoude startblokken. Want — „is Hij onze Vader, waar blijft dan zijn eer?” vraagt de profeet. En „in de veelheid van zijn onderdanen ligt de grootheid van de koning”, zei de spreukendichter. Als wij de jeugd betrekken bij de hoogtepunten van het kerkelijk en persoonlijk geloofsleven, dan is onze Vader daar zeker blij mee. Daar kunt u amen op zeggen. En het kan onze jeugd alleen maar goed doen.

Dan komen de vragen los. Wat doen we met sjagrijnige broeders, die tegen alle verandering zijn omdat ze tegen zijn? Wat doen we met mensen, die al het nieuwe wantrouwen, omdat ze nooit kritisch naar het verouderde hebben gekeken? Wat doen we met anderen, die bang zijn, dat iets nieuws geld moet kosten? Wat doen we met hen, die beducht zijn dat het kerkverband zal kraken wanneer ergens plaatselijk iets gebeurt? En wat doen we met die broeders die vinden, dat de kerkmuziek voor hen al lang mooi genoeg is?

Jawel. Maar mensen die tegen alle verandering zijn moet u maar buiten spel zetten. Op hen rust de bewijslast, dat u verkeerd doet met de Heere meer lof toe te zingen dan het rantsoen toestaat. U hebt de Bijbelse aansporingen altijd aan uw kant, voor zover nodig. — Wat de kosten betreft: daar hoeft u niets om te laten. We leven in een tijd, waarin de gouden eeuw armoedig mag worden genoemd. (Trouwens: wist u dat in de gouden eeuw negentig procent van ons volk van armoede geen ondergoed kon dragen? Vandaag wil negentig procent van weelde geen ondergoed dragen!). Dus de kosten van muziekinstrumenten zijn altijd haalbaar; die betekenen een druppel aan de begrotings-emmer. De organist (in de meeste gevallen niet betaald werkend, hoewel hij de kosten van zijn opleiding wel zelf betaalde) bespaart zo veel kapitaal aan de kerk, dat de nodige gelden vrijelijk hieruit kunnen worden geput. — En wat dat krakende kerkverband betreft: hoe meer het kraakt bij Schriftuurlijke vernieuwingen, des te meer bewijst het, het éigenlijke kerkelijke leven te hebben geremd en gekneveld. Stel u voor dat het kerkverband fiat moest geven, als u de Heere wilt lof toezingen met welluidende zang en vrolijk spel! — Tenslotte die mensen die vinden, dat de muziek al lang mooi genoeg voor hen is. Ze komen voor. Meermalen heb ik met kerkeraden gesproken, wier zegsman het algemeen gevoelen op deze wijze onder woorden bracht. Ik antwoordde dan: „daar ben ik

van overtuigd, dat het voor ú wel goed genoeg is; maar het gaat vandaag om de vraag, of het voor de Heere wel goed genoeg is”. En dan zwegen zelfs de meest tevreden mensen.

—o—
Wanneer we nu deze overhoop gehaalde zaken een beetje ordenen en nummeren (mag het voor een keer?) dan krijgen we het volgende.

1. Centraal blijve schriftuurlijk onderwijs, dat ons voedsel voor een hele week meegeeft en volledig op de praktijk van ons hedendaagse leven is ingesteld. Of het van een vrijgesteld ouderling, van een schoolmeester, van een jeugdleider of van een ambtenaar komt: als het ons maar helder licht verschaft op ons leven-van-vandaag. En als er maar gelegenheid is om alle oprijzende vragen gezamenlijk onder woorden te brengen, zo mogelijk op te lossen. Het leveren van theologische opstellen, van theoretische bespiegelingen en ver van het leven staande spitsvondigheden zou moeten wegblijven, zo lang ons leven andere kost nodig heeft. Wij staan aan het front in een adembenemende crisis, waarbij het christendom davert op zijn fundamenten. Daarom hebben wij geen tijd voor tentoonstellingen van antieke uniformen.

2. In de gemeentelijke samenkomst ontvang onze jeugd een fors aandeel. Het beheer van een kerkelijke crèche; het „huisbezoek” bij de wegblijvers; de ontvangst van gasten; het uitlenen van kerkboeken; het collecteren; het zingen in een kerkkoor: hetzij voor de refreins, hetzij voor een motet...; hetzij voor een welluidende tegenzang; het regelen van alle kleine bezigheden als ventileren, verwarmen, plaatsen aanwijzen, stoelen aandragen, kortom al die dingen waarvoor de kerk nu een bezoldigde koster aanhoudt; het verzorgen van de bloemen, zo voor als na de kerkdienst; en voorts een belangrijk aandeel in de kerkmuziek.

3. Dat aandeel in de kerkmuziek vraagt eerst om ritmische bijdragen: trom, blokken, tamboerijn. De slaginstrumenten, die op toon staan, zijn de triangels en een klokken- of buizenspel, eventueel zelfs pauken. De strijkbas kan getokkeld het ritmisch effect versterken, en gestreken de melodische baslijn leveren. De schellenkrans geeft een versterkend aroma.

4. Voorts kan de jeugd meewerken in de cantus firmus, het trekken van de melodie-lijn, hetzij met een koperen of houten muziekinstrument, of met een reeks echte klokken. Dat houdt de gemeentezang ook bij de minder bekende psalmen overeind, schraagt op dat spoor haar wankelende gangen, helpt de gemeente haar répertoire uitbreiden met vele schone doch onbekende en daarom onbeminde psalmen.

5. De gemeentezang moge meer perspectief krijgen door vraag-en-antwoord, door tegenzang, refreinzing, solo's afgewisseld met samenzang, door een wisselspel met de jeugd, door uitbuiting van verschillen in toonhoogte tussen mannen- en vrouwenstemmen. Voor al deze dingen kunnen we in de psalmen zelf aanwijzingen vinden.

6. En de ordening van zang en spel worde aan een begaafd en gestudeerd organist opgedragen. Deze studeert met de jeugd zang en spel in. Deze overlegt met de liturg, hoe de zang het best tot zijn recht komt. Deze spoort ook de liturg aan de bekende versjes te vervangen door toepasselijke (d.i. bij de stof behorende) psalmen en gezangen.

OPBOUW
Wij kennen vandaag allen de organist als een noodzakelijk verschijnsel in de kerkdiensten. Maar Calvijn kende de organist niet en onze voorvaderen de eerste eeuw na de reformatie ook niet. Calvijn kende de „chantre”, de „cantor”, oftewel de voorzanger. Eeuwenlang, ook toen het orgel een aarzende en clandestine rol in de kerk ging spelen, lag de kerkzang in handen van de voorzangers. Dat waren gewoonlijk de schoolmeesters: die leerden de kerkjeugd psalmzingen, die kenden de psalmen als geen ander, die verzorgden gewoonlijk toch al de schriftlezing, stonden op een voorgestoelte en konden van daar af gemakkelijk de kerkzang leiden. Onder leiden mag u verstaan: de juiste toonhoogte kiezen, de inzetten aangeven, en de gemeentezang met sterke stem steunen; zo nodig de orde met een lichte handbeweging aangevende.

—o—
Wat zijn we toch ver van huis geraakt met onze orgels. De zangmeesters, wier taak al in het oude testament was omschreven, verdwenen uit het oog, kwamen achter groene gordijntjes terecht. Het klassieke gebaar van „de toon aangeven” werd op Chr. Huygens voorstel vervangen door een instrumentaal voorspel: „tien ofte twintigh Maaten min of meer vooruyt...” De gelijke inzet ging verloren. De cantus firmus verdween. Het orgelspel bedekte tal van muzikale ongerechtigheden, maar droeg zelden bij aan een verheffende zang. Ons volk heeft niet alleen niet geleerd naar de organist te luisteren — maar het heeft geleerd niet naar de organist te luisteren!

—o—
Tenslotte de vraag: welk instrument moet de kern van de begeleidingsmuziek vormen? Moet dat het klassieke pijporgel zijn, of een harmonium, of een piano, of een positief?

Het antwoord is niet te geven zonder te rekenen met de aanwezige of bereikbare slag- en melodie-instrumenten. Is die batterij niet op te bouwen — dan moet het orgel noodgedwongen zijn bestaan verlengen. Is er voldoende ensemble op de been te brengen, dan kan het continuo-instrument bestaan in een positief of een piano. Met het woord „continuo” — een teruggreep naar het centrale instrument van vroegere muziekbeoefening — is de functie van het positief al gegeven: dit instrument levert de permanente muziekstroom, waaronder het slagwerk en waarboven de melodische instrumenten ritme en melodie opbouwen. En wanneer de ritmische en melodische factoren in hoofdzaak bij die laatste groepen terecht komen, blijft voor het positief (de piano, het harmonium, het pijporgel) in hoofdzaak de harmonische factor over. Herinnert u zich nog die indeling? Het ritme vormt het stramien; de melodie borduurt op dat stramien de lijnen; de harmonieën vormen de gekleurde vlakken binnen die lijnen.

Dit is ook het meest effectief. Wanneer de accorden uit verschillende bronnen zouden komen, ontstaat gauw wanorde. De harmoniek moet in één hand blijven. Over het ritme kan geen meningsverschil ontstaan. De melodie staat tot in alle onderdelen op papier. Maar de harmonieën kunnen naar bevind van zaken worden geïmproviseerd en moeten dus van één man komen.

Een positief is een minimaal klein orgel; bestaat uit drie tot zes stemmen. Het wil naar zijn aard liever contrapuntische stemmengangen leveren dan volle accorden. Door zijn vluchtigheid voegt het zich nederig en vlot naar een gezelschap medespelers. Het kost zo'n f 8000 tot f 12.000. Of meer.

Een piano is altijd het universele instru-

ment geweest: dat zich overal laat plaatsen, zich bij alles aanpast, alles kan steunen en allen kan leiden. Wanneer uw samenkomst groot is moet u niet aan een gewone huise-lijke piano, maar aan een vleugel denken. Kosten: twee tot achtduizend gulden. Of meer als u kunt.

Een harmonium is een surrogaat; een van zijn voorouders was een kruising tussen een zingende zaag en een knaagdier. Als het niet anders kan kunt u het gebruiken in de kerkdienst; het cijfert zichzelf bescheiden weg, wanneer eenmaal de zilveren toon van een echte trompet opbloeit. De prijs is altijd te hoog voor de kwaliteit. En een pedaalharmonium is een oefeninstrument, geen muziek-instrument.

Heeft u werkelijk de beschikking over een klassiek pijporgel, dan kunt u daar blij mee zijn. Maar er zijn slechts weinig goede pijp-orgels onder ons. De prijs ligt tussen veertig en tachtig mille. Of meer als het kan. Of minder als het moet. Maar met een positief en een kerkelijke muziekgroep bent u heel wat goedkoper uit!

Tenslotte: de kerkzang wordt niet vernieuwd van achter de groene gordijntjes. De kerkzang kan wel een wedergeboorte beleven, wanneer de cantor, de voorzanger, de zangleider weer opstaat: die de gemeente aanvuurt, haar muzikaal geweten is, aller dienaar is, aller leermeester kan zijn, kortom iemand, die „geleerd is in de zang des Heeren”, zoals de kroniekschrijver hem noemde.

praktijk brengen van het christelijk geloven in het dagelijks leven.

De kerkelijke problematiek is voor velen niet wezenlijk belangrijk. Zij maken er zich innerlijk los van. Zij leven in een wereld, die met God heeft afgerekend, en die mede daar-door een draaikolk van absurditeit is. Zij leven in een kerk, die er in veel gevallen niet veel anders uitziet en blijkbaar aan de wereld weinig te bieden heeft. De kerkelijke twisten en persdiskussies zeggen velen weinig, omdat ze hen voorkomen als theoretische zaken waar veel scherpzinnigheid en weinig geloof voor nodig schijnt te zijn. Het zijn allemaal dogmatische en kerkrechtelijke zaken, terwijl de ethische kant van deze onderwerpen zelden of nooit aan de orde komt. Kerkelijke bladen blijven ongelezen, omdat de jeugd met belangrijker vragen zit. Zij wil weten wie God is en wie Jezus Christus is. Zij wil het geloof verwerken, verwerven, zich eigen maken. Wat betekent het om christen te zijn? Wat betekenen de zo vaak en gemakkelijk gebruikte woorden als zonde, schuld, genade, verlossing, bidden, e.a.

Zij verwacht iets van de kerk. Geen woorden en nog eens woorden, maar een midden in het leven staande en dit leven begrijpende verkondiging van de blijde boodschap.

Zij verwacht ook iets van de opvoeding van de ouders. Hoewel ik over dit onderwerp voorzichtig wil spreken, blijkt dat deze verwachtingen niet zelden erg tegenvallen. De opvoeding blijkt vaak een traditioneel-denkende en burgerlijke inslag te hebben. Er wordt vaak meer nadruk gelegd op bepaalde regels: wij doen dit niet en dat niet en dat wel. Vooral naar de kapper, je haar kammen en nette kleren aan. Stel je voor, de mensen zouden er eens iets van kunnen zeggen.

'De mensen'... De normbeginselen van een christelijke levenswandel liggen echter niet bij de burens. Een christelijke opvoeding moet een eigen basis hebben en perspectief. Niet krampachtig, maar echt! Schijn blijkt dan niet te kunnen bestaan.

De schijn van een burgerlijke opvoeding zit bijvoorbeeld Boudewijn de Groot hoog, wanneer hij zingt:

„Na 22 jaren in dit leven maak ik een testament op van mijn jeugd, niet dat ik veel geld of goed heb weg te geven, voor slimme jongen heb ik nooit ge-deugd.”

De één krijgt dit, de ander dat.

„En voor mijn ouders is het album met de mooie plaatjes, die zo vals getuigen van een blijde jeugd, want ze tonen niet de zouteloze praatjes van een kind opvoeden in eer en deugd”...

En: ze kunnen terug krijgen al die dwaze dingen die ze me teveel geleerd hebben, die tijd.

Dit is het nadenken waard.

Konventioneel kontra konfessioneel Christendom

De Nijmeegse hoogleraar W. H. van de Pol schreef enige jaren geleden een boek, type-rend voor de tijd waarin wij leven: „het einde van het conventionele christendom”.

Velen ervaren dit zo.

Vooraf veel jongeren zijn met deze zaak bezig en vooral met de vraag: Wat komt er ná het einde van het konventionele christendom? Zij zijn op zoek naar een bijbels verantwoord Godsgeloof en zij willen de beslissende dimensie van het christelijk geloof, die het geloven en Jezus Christus met elkaar verbindt, in hun leven inhoud geven.

Vervolg op pagina 99

„Jeugd tussen God en chaos”

IV (slot)

Ondoorzichtige wereld

De mens is geen dier. Hij kan afstand nemen van de hem omringende wereld en hij kan op een gegeven moment nee-zeggen tegen die wereld. Vandaag de dag is elke stap voorwaarts op het terrein van de techniek en op dat van de vakwetenschappen, en elk nieuw produkt in ons consumptiepakket een uitdaging voor de mens. Zal hij de baas blijven? Hij kan in deze 'overvloedige maatschappij' ook verdrinken.

Provo's, studenten, hippies e.a. verzetten zich soms ludiek, soms verbeteren tegen de maatschappij, die hen zo absurd voorkomt.

De kunstenaars creëren nieuwe werelden, omdat de huidige hen benauwt. De dienstweigeraars protesteren omdat ze niet geloven in geweld als alternatief. Steeds beluisteren wij in hun protesten een roep om echt mens te zijn. Zij zeggen nee tegen de verstarring en de status quo. Een stroom van manifesten, gedichten en brochures maakt ons duidelijk, dat zij iets anders willen. De kreten zijn vaak weinig gekuist, hun ideeën vaak ondoordacht, en hun uitlatingen allerminst wetenschappelijk verantwoord. En toch... Zij zeggen nee! En vaak terecht.

Zij kijken naar de politieke partijen en zijn daarin teleurgesteld. Wat maakt het nog uit: deze of die partij?

De kleine partijen bekennen nog het meest kleur. Zij blijken bij de verkiezingen vaak iets aan de winnende hand te zijn. Hun invloed stelt in de praktijk echter weinig voor. Ze hebben gemakkelijk praten...

Bij de laatstgehouden verkiezingen bleef een derde van de kiesgerechtigden thuis.

Geen wonder.

Wat houdt onze democratie eigenlijk in? Is onze democratie misschien verziekt, omdat de politieke partijen zo weinig kleur blijken te hebben voor de kiezers?

Het valt te betwijfelen of de democratie gezonder wordt, wanneer de kleine partijen uit de Tweede Kamer geweerd worden of wanneer de grote politieke partijen gaan samenwerken op zo'n manier dat ze misschien nog kleurlozer worden.

In verband met deze betrekkelijke kleurloosheid is het belangrijk er op te wijzen, dat ook gereformeerde jongeren P.v.d.A., P.P.R. of D'66 gestemd hebben. Zonder de christelijke partijformatie als een dogma te zien of als de enig juiste weg, betreur ik deze feiten. Er zit m.i. een verontrustende ontwikkeling in.

In de christelijke politiek gaat het om de navolging van het Evangelie. De christelijke partijvorming is daarom geen doel op zichzelf, maar het moet beoordeeld worden naar de maatstaf of het vandaag het meest doeltreffende middel is om aan het volgen van het Evangelie vorm te geven. Terecht heeft Goudzwaard (in zijn reeds genoemde publikatie), met betrekking tot de christelijke partijvorming een 'voorwaardelijk ja' laten horen. Hij heeft ook duidelijk gesteld, dat samenwerking tussen de A.R.P. en D'66 onmogelijk is (Trouw, 17 maart 1970), maar dit noodzaakt wel tot een kritische bezinning op de vooronderstellingen van een christelijke politiek en de konkretisering daarvan in de praktijk, want het blijkt bij velen niet (meer?) aan te slaan.

Waarom niet?

'Wij leven in een bezeten wereld. En wij weten het' waren de eerste zinnen van Hui-zenga's „In de schaduwen van morgen”. Maar belangrijker zijn de daarop volgende zinnen: „Het zou voor niemand onverwacht komen, als de waanzin eensklaps uitbrak in een razernij, waaruit deze arme Europeesche menscheid achterbleef in verstomping en verdwazing, de motoren nog draaiende en de vlaggen nog wapperende, maar de geest ge-weken”...

Karl Mannheim schreef in zijn 'diagnose van onze tijd', dat we een militante democratie nodig hebben. D.w.z.: uitkomen voor een verdedigen van je overtuiging, strijden voor de fundamentele beginselen van de samenleving en het kritisch durven staan t.o.v. de hedendaagse samenleving. Dit betekent, dat een politieke partij op een bepaald moment duidelijk nee durft zeggen ten koste van populariteit, stemmenverlies, e.d.

Ook de volgende vraag houdt ons bezig: Wat zal er van de jonge generatie in de gereformeerde kerken worden? Zal een gedeelte zich afzetten tegen alles wat maar gereformeed is? Zal een ander gedeelte leren 'geborneerd gereformeed' te denken? Momenteel zijn er zeer verschillende uitingen waar te nemen. Er zijn er, die een ongelooflijke kater hebben van de kerkelijke twisten van de laatste tien jaar. Zij kunnen er geen belangstelling meer voor opbrengen. Anderen hebben het geloof vaarwel gezegd. Zij hebben te veel kerkelijke rommel meege-maakt en te weinig de eerste beginselen van het christelijk geloof in praktijk gebracht gezien.

Katechisaties en preken zijn vaak meer gericht op indoktrinatie van bepaalde leerstellingen, dan op de konsekventies, het in

H. E. S. Woldring - Amsterdam

Waar China en Rusland botsen

Grenskonflikten tussen China en Rusland zijn al sinds een eeuw min of meer gemeengoed geworden. Als eerste voorbeeld zou te noemen zijn de redelijk geslaagde poging van Csaar Alexander II, om aan het wankele Mandsjoerijk een paar brokken grondgebied te ontfutselen langs de gemeenschappelijke, circa 6.000 km. lange grenslijn. Afhankelijk van de politieke situatie in de beide landen, varieerde de mate, waarin ofwel de Russen, ofwel de Chinezen de grensgebieden onder controle wisten te houden. In de jaren kort voor de Tweede Wereldoorlog, om maar gelijk een grote sprong te nemen, nam de Russische invloed in de belangrijke Chinese provincie Sinkiang langzaam toe, dankzij de aandacht, die de Chinese nationalistische regering van Tsjang kai Sjek moest wijden aan de Japanse inval, ver weg in het Oosten. Daartegenover wisten de Chinezen de voor hen gunstige wending te benutten, toen de Russen op leven en dood bij Stalingrad en elders vochten. De Chinese invloedssfeer breidde zich weer snel uit in Sinkiang, ondanks een telkens weer de kop opstekende opstandigheid in dat gebied, die kennelijk vanuit Rusland werd gevoerd.

Ná de definitieve machtsovername door Mao tse Toeng in 1949 bleef in Sinkiang de situatie gespannen, al leek naar buiten de verhouding Moskou—Peking ook nog zo hartelijk.

Een tweede belangrijk raakpunt is de grens bij de provincie Heilungkiang. Daar is na de diplomatieke regelingen rond 1860 (onder andere het Verdrag van Peking) de enorme Russische haven Wladiwostok tot stand gekomen. De contacten met Europees Rusland verlopen vanuit Wladiwostok via de Trans-

siberische Spoorlijn, die plaatselijk over flinke trajecten rakelings langs de Chinese grens loopt. Kort na 1960 werd ook hier de sfeer steeds meer geladen. In beide gebieden is thans het provoceren van de tegenpartij over en weer aan de orde van de dag.

Bij een werkelijk-grote oorlog tussen deze twee reuzen zou het eerste gevecht zeer waarschijnlijk in Sinkiang kunnen plaatsvinden. Omdat hier een natuurlijke grens ontbreekt (zoals die elders wordt gevormd door de rivieren Amur en Ussuri) ligt de 2.500 km. lange grenslijn er slechts in grote lijnen vast: kans genoeg op locale misverstanden. Belangrijker nog is, dat één van de werkelijk grote doelen, die het huidige China biedt, in deze provincie ligt. Dat is het atoomonderzoekcentrum Lop Nor. Er zijn geruchten, dat China zó ongerust was over een eventueel Russisch plan voor een preventieve oorlog ('de eerste klap!'), dat men, ondanks Kosygin's verzekeringen, dat dit allemaal kolder was, nogal haastig aan de gang is getogen met een verplaatsing van de hele basis naar een gebied in Tibet, ver van de Sowjet-grens. Dat de prestaties der geleerden onder deze zorgen toch niet al te zeer hebben geleden, zou het succes van enkele weken geleden kunnen bewijzen, toen de eerste Chinese aardsatelliet werd gelanceerd, en nog wel van een dergelijk, ongewoon zwaar kaliber.

Dit kale, onherbergzame land vormt van oudsher de toegangsweg tot China; reeds Marco Polo kwam hierlangs binnen, vanuit Centraal-Azië. Dat karakter van doorgangs-

gebied is mede de oorzaak van het betrekkelijk geringe percentage echte Chinezen onder de bevolking (slechts 3 van de 8 miljoen bewoners, en van die drie miljoen zijn de meesten nog in recente tijd hier door Peking geplaatst, uit politieke overwegingen!).

Voor wat betreft de overige 5 miljoen, daar bevinden zich minstens 14 nationale minderheden onder, b.v. Uighurs, Kazaks, Kirgiezen, Tadjiks enz.

Just het ontevredenheidsmotief werd door Stalin en zijn mensen benut, om delen van Sinkiang van Peking los te weken. En ook na de oorlog, toen China hier weer vaste voet had gekregen, bleven de Russen spelen op de ressentimenten, juist van de Mohammedanen in deze gebieden. Die juttten enkele minderheidsgroepen op, met zoveel succes, dat begin 1961 flinke groepen Uighurs en Kazaks de grens overvluchtten naar Russisch gebied. Daar stonden vrachtauto's van het Rode Leger klaar, om deze circa 60.000 mensen naar nieuwe, tevoren overeengekomen woonplaatsen te transporteren, onder militaire bescherming. Sindsdien is de relatie met de Chinezen hier wel heel stroef. Voortdurend zijn Russische radiozenders in de weer met programma's, die de grensbewoners moeten overhalen in opstand te komen tegen het bewind van Mao. De Russen hebben hier zo'n 2 à 300.000 soldaten, tegenover de Chinezen nauwelijks 90.000. Totnogtoe had de U.S.S.R. ook nog het voordeel van raketinstallaties, waarvan aan Chinese kant geen sprake was. Toch kan, de laatste ontwikkelingen zouden daar op kunnen wijzen, misschien binnen een jaar of vijf ook tussen deze burenen een soort 'balance of terror' ontstaan, als de Chinezen erin slagen, een bruikbare raket voor hun atoomwapen te construeren.

Het is misschien wel met opzet, dat Rusland juist aan de grens met Sinkiang de situatie onrustig houdt, namelijk om de verder naar het Oosten gelegen gebieden een extra beveiliging te geven. Daar, in Wladiwostok of Chabarovsk, ligt men bij een eventueel open conflict onder rechtstreeks vuur van de Chinese artillerie, zó dichtbij is daar de grens. En de Chinezen verkiezen bepaald niet te vergeten, dat dit gebied tot voor kort van hén was. Dagelijks wordt dat dan ook uitgeblèrd door Chinese zenders, die in het Russisch gestelde programma's op Siberië afvuren. Steevast eindigen zulke programma's aldus: „Goedenavond, burgers van Wladiwostok en alle anderen, die leven op tijdelijk bezet Chinees grondgebied”.

Van tijd tot tijd sneert een dergelijke zender zelfs, dat de meisjes alvast hun mooiste jurkjes maar moeten aantrekken, om 'de dappere soldaten van het Volks-Bevrijdingsleger op passende wijze te kunnen begroeten’.

Daar staat tegenover, dat in Sinkiang de Russen het voordeel hebben, dat hun railverbinding tot aan de grens loopt, waar een plaatsje Druzha (ironisch genoeg betekent dat 'vriendschap'...) het grensstationnetje vormt. De Chinese spoorlijn eindigt echter al in Urumchi, de hoofdstad van Sinkiang, ruim 400 kilometer vanaf de grens.

Wanneer Peking het doet voorkomen, alsof men aan de vooravond van de grote oorlog staat, kan daar een reëel brok angst in weerspiegeld zijn, maar er kan óók het motief achter zitten, dat men meestal als volgt samenvat: 'De aandacht op een dreiging-vanbuitenaf richten is een al heel oude tactiek om de eenheid in eigen gelederen te herstellen!'

De volgende keer hoop ik daarom nog iets te zeggen over de **ideële scheiding**, die, behalve het ongetwijfeld ook aanwezige aspect van de **raciale tegenstelling**, de Sowjet-Unie en China thans zo scherp verdeeld houdt.

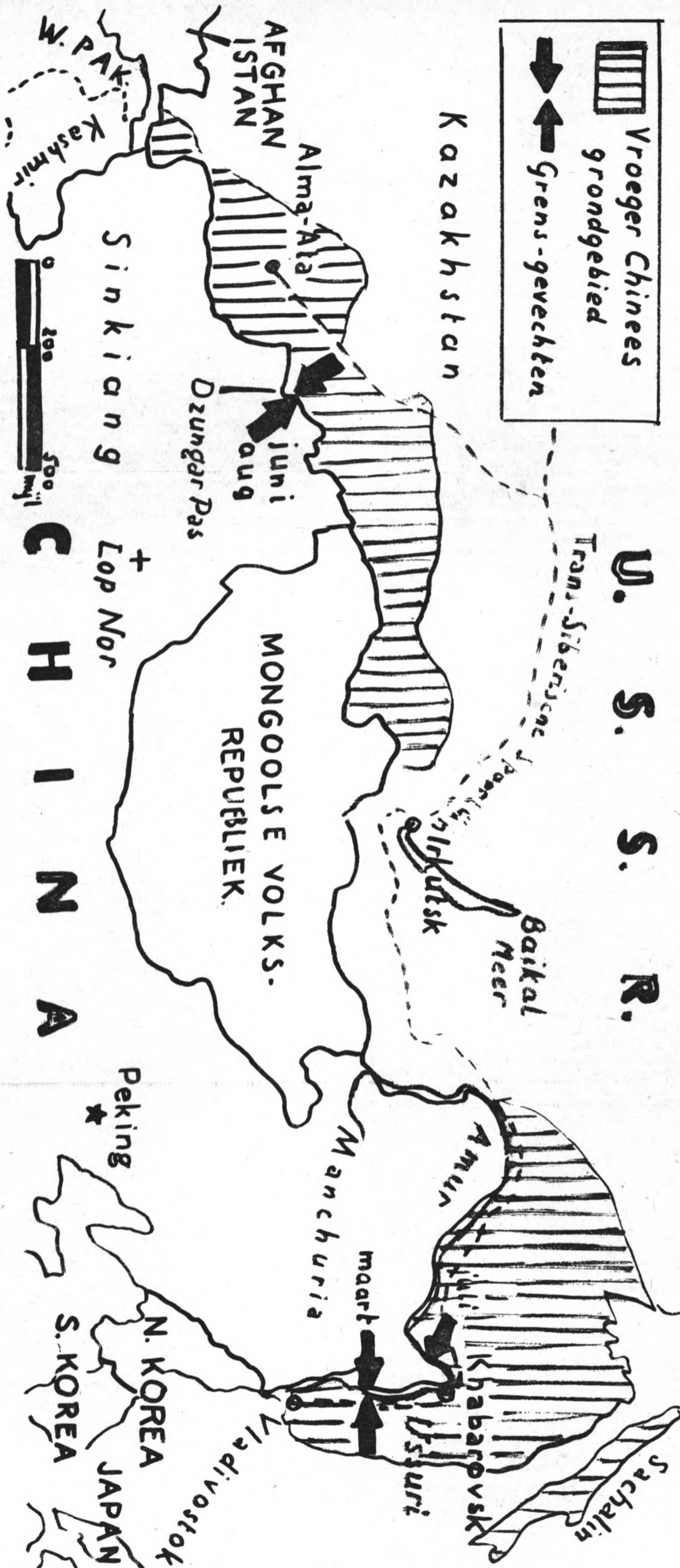
(slot volgt)

Zaltbommel, mei 1970.

H. L. Bogaard - Zaltbommel

Voornaamste feiten uit de jaren 1960:

- 1960 Chinezen sturen Mongolen de grens over. Russen vernietigen de infiltranten. Nadien beweert Moskou, dat een leger van 10.000 communistische soldaten uit China bij een strooptocht op Russisch gebied is onderschept; hevige gevechten zouden zijn geleverd.
- 1962 Rusland jaagt 25.000 (ongewapende) Chinese burgers terug over de grens, die 'ongevraagd' bezig zijn, een woonplaats in de provincie Kazakhstan te zoeken. China zou zich dit jaar aan 5.000 grensschendingen hebben schuldig gemaakt.
- 1966 Chinese kustbatterijen hebben op de Amur-rivier Sowjet-schepen onder vuur genomen.
- 1967 Rusland beticht China van herhaalde 'propaganda-acties' op hún oever van de Amur; de Russen antwoorden met speciale springladingen, waardoor het riviertje gaat kruien. Dat dwingt de Chinezen ertoe, hals over kop naar hún kant terug te keren...
- 1969 2 maart: felle gevechten bij Damansky-eiland in de Ussuri-rivier;
15 „ : idem, de Chinezen vechten met hun beruchte tactiek van de 'mensengolf' (Korea!). Russen zetten pantser in, de Russische kolonel Demokrat V. Leonov komt om.
juni: ditmaal gevechten bij de Dzungar-pas, slechts een 400 km. van Lop Nor verwijderd.
juli: felle botsingen bij de Amur-rivier (Goldinsky-eiland), vlakbij de Siberische spoorlijn en het verkeersknooppunt Chabarovsk. Zowel Moskou als Peking zendt een formeel protest.
augustus: opnieuw breken schermutselingen los in de buurt van het atoomcentrum, begeleid door een zeer felle 'psychologische oorlogsvoering'.
september: beide zijden schijnen volop in de weer, zich op gevechten op grote schaal voor te bereiden. Openlijke discussies over de inzet van Russische atomaire wapens, in China oproepen van vrijwilligers, en bouw van schuilkelders in de grote steden.
- 11 september: op zijn terugreis uit Hanoi (begravenis van Ho tsji Minh) doet Kosygin, de Russische eerste minister, Peking aan. Daar heeft hij een kort onderhoud met zijn Chinese collega, Tsjoe-en-Lai. Resultaten blijken aldra.
- 20 oktober—13 december: geheim overleg in Peking.

Vervolg van pagina 97

„Jeugd tussen God en chaos”

Hoe vaak leest men in de pers niet het woord 'God'. In verband met het oprichten van een vereniging, een kerkscheuring, het nemen van een besluit (al of niet met grote meerderheid van stemmen) leest men vaak uitdrukkingen als: het recht des Heren, de eis des Heren, de wil des Heren. Als het lukt is het natuurlijk het werk des Heren.

Als het niet lukt...

Wie is die 'Here God'? In de kerkgeschiedenis komen we deze woorden zo vaak tegen. Velen zijn bang voor deze kreten.

Voor welk karretje wordt „God” morgen gespannen?

Over God-is-dood-theologen gesproken...

Abraham Lincoln heeft eens gezegd: „Zeg nooit: God staat aan onze kant, bidt liever dat wij aan Gods kant zullen blijken te staan.”

Niet: 'God' dit en 'God' dat. We moeten voorzichtiger worden en het woord 'God' minder gemakkelijk gebruiken. Er zal ons veel vergeven moeten worden, want we menen het vaak zo verdraaid goed te weten. En mensen, die het menen te weten, zijn slechts zelden van een dwaalweg terug te krijgen.

Met betrekking tot de jeugd van de gereformeerde kerken tot de jeugd in de verlegenheid. Verlegenheid, omdat wij met het gebed „regeer ons door Uw Woord en Geest” en 'luisterend' naar de tekenen der tijden, onzeker zijn.

Het is tastend om te zien wat God in de wereldgeschiedenis bezig is te doen. Het is moeilijk om hier iets van te ontdekken en als we er iets van menen te zien, is het nog moeilijker het te erkennen. Daarvoor is nodig, dat wij van het gebeuren afstand kunnen nemen, geloofsafstand.

Dat is moeilijk, omdat iedereen het druk heeft en omdat we tegenwoordig allemaal haast hebben. Bijna iedereen is gebeten door de demon van de westerse samenleving, die gekenmerkt wordt door een steeds verder gaande welvaart en die sterk ééndimensionale trekken heeft. Het is een cultuur, die gesekulariseerd is, die niet eens meer zegt, dat God dood is, maar gewoon zonder God leeft. Soms schrikt men even op. Bijvoorbeeld wanneer Iwan Goll uitroept: Europa sterft, omdat het geen God kent.

Dus toch?

De jonge generatie ziet het leven in de tegenwoordige wereld gesymboliseerd in het Rotterdamse beeld van Zadkine: een wereld zonder hart, zonder geest, de handen in wanhoop ten hemel geslagen.

Ik heb geprobeerd verduidelikend te spreken over de jeugd, de jonge generatie en het protest. Het was niet mijn bedoeling iets goed te praten, maar wel om beter te doen begrijpen.

Oplossingen heb ik niet gegeven, hooguit hier en daar een voorzichtige wijziging.

Uiteindelijk gaat het m.i. om een keus tussen een evenwichtige geloofshouding enerzijds of het verdedigen van de gevestigde orde of de revolutie anderzijds. Zowel het verdedigen van de gevestigde orde, als de revolutie kunnen een vorm van 'escape' zijn. Voor een plaatsbepaling in onze tijd is een vast steunpunt nodig. Heeft men dat niet, dan vervalt men in een meedrijven zonder eigen verantwoordelijkheid voor de nabije toekomst.

Ik meen te mogen eindigen met een citaat uit de brief, die Paulus aan de Philippenzen schreef:

„En dit bid ik dat uw liefde nog steeds meer overvloedig moge zijn in helder inzicht en alle fijngevoeligheid, om te onderscheiden, waarop het aankomt.”

INGEZONDEN

De ondergetekenden, die zich voor het gemak noemen een „comité van vrienden van L'Abri" wendden zich tot u met het verzoek om hulp en steun. Mochten er onder u zijn, die niet weten van „L'Abri" dan moge het korte stukje historie u overtuigen van het belang van de zaak.

Aan dit werk is in de eerste plaats verbonden de naam van dr. Francis Schaeffer, een Amerikaanse dominee, die nu in Zwitserland woont en werkt. Na de oorlog uitgezonden naar Europa om te zien hoe groot de schade van de oorlog was, kwam hij tot de conclusie, dat de schade in geestelijk opzicht de oorlogsschade in materieel opzicht ver overtrof. Daarom besloot hij in Zwitserland te blijven. Daar stichtte hij een schuilplaats, een L'Abri (psalm 91) voor allen die er maar wilden komen. Dr. Schaeffer en zijn vrouw besloten van alle hulp af te zien en wat zij nodig hadden alleen te vragen van de Here. Dat werk begon in 1954 en heeft ondanks het ontbreken van vaste bijdragen zich tot vandaag toe weten te handhaven. Ja het werk breidt zich nog steeds uit. Er zouden ontroerende voorbeelden te vertellen zijn, hoe mensen, soms totaal van God vervreemd, daar terecht kwamen in hun wanhoop en hulpeloosheid, omdat ze wisten dat niet tegen hen gezegd zou worden: „ga heen en wordt warm". En wat het belangrijkste is: veel mensen, vooral jonge, waaronder studenten, kwamen zo tot het geloof.

Dit werk heeft uitbreiding gekregen in Engeland, Italië en ook in Nederland. Hier in ons land zijn de namen van Prof. dr. H. R. Rookmaaker en zijn vrouw onlosmakelijk aan dit werk verbonden. Zij begonnen — heel klein — met hun huis open te stellen voor een ieder die maar mee wilde luisteren en mee spreken over de vragen van onze tijd en wat de H. Schrift daarin te zeggen heeft. Ook dit werk breidde zich uit zonder enige propaganda. Het werk heeft zich nu zó uitgebreid dat Mevrouw en Prof. Rookmaaker de mensen thuis niet meer konden ontvangen. In Baambrugge kregen ze de beschikking over grotere ruimte. Maar, zij die dit werk met aandacht en gebed volgden kwamen tot de conclusie dat het in hoge mate gewenst wordt een huis te hebben, een schuilplaats, waar mensen in nood langer kunnen blijven en waar het mogelijk is ook weekends te houden. Onze aandacht werd gevestigd op een te koop staand herenhuis. Met een mooi terrein en met een geschikte indeling en op korte afstand van Amsterdam.

Alleen: hiervoor ontbreekt het geld. L'Abri heeft nooit om geld gevraagd. Het werk kon toch gebeuren dank zij giften. Maar voor deze aankoop is veel geld nodig en op korte termijn. Zulke huizen zijn niet zo vaak te koop. Het comité heeft daarom de vrijheid genomen op deze wijze een beroep te doen op

christenen in Nederland om deze aankoop mogelijk te maken.

U kunt zich verzekerd houden van het verlangen van de L'Abri-medewerkers het Evangelie in de volle zin van het Woord door te geven. Er is ongeveer f 300.000,— nodig. We weten dat het veel is. Toch durven we, vanwege het koninkrijk, dit te vragen van u.

En meer dan alles vragen wij uw gebed voor dit plan en dit werk.

15 juni 1970. S. Amelink-van der Veen; G. Anneveldt-Scholten; J. F. Arends; Mr. J. van den Berg; J. Bronsveld, arts; H. J. de Hoop-Sikkens; F. Kuiper; J. Maris; G. J. van der Mark; J. van Oord; ds. W. G. Rietkerk; J. van Seventer-van Raalte; ds. J. C. Schouten; ds. W. Steenbergen.

Giften voor dit doel kunnen overgemaakt op giro 59480 van de Amro Bank N.V. te Schoonhoven, met als bijschrift „S. Amelink-van der Veen, inzake L'Abri". Notaris Maris zal zorgen voor een goede controle.

AANVULLING

De mededeling in de rubriek kerknieuws over de part. syn. van Noord-Holland van 28 mei, in het nummer van ons blad van 19 juni behoeft enige aanvulling.

Medegedeeld werd dat de part. syn. van de kerken in Noord-Holland een voorstel van de classis Amsterdam niet heeft aangenomen. Dat verworpen voorstel behelsde een beantwoording-in-concept van het appél dat van de gen. synode van Hoogeveen is uitgegaan naar de kerken in Noord-Holland.

Uit de mededelingen van de kerkeraad van Amsterdam-Zuid werd een opmerking betreffende de behandeling van dit voorstel ter part. synode geciteerd. Datgene echter wat geciteerd werd, behoeft enige aanvulling.

In de mededeling van de kerkeraad staat dat één van de ellendige gevolgen van de weigering van de gen. synode van Hoogeveen de afvaardiging van de kerken in Noord-Holland te ontvangen als zodanig en van de sanctionering van de breuken in de plaatselijke kerken in Noord-Holland, is, (nu citeer ik) „dat de meerderheid van de leden van de part. synode van N.-Holland défaitistisch gestemd was ten aanzien van elke poging tot communicatie met de kerken die ons uitwierpen uit het landelijk verband op zulke lichtvaardige gronden."

Dit hier letterlijk geciteerde stuk was in uw verslag weggelaten. Waarom? Waarschijnlijk heeft de verzorger van de rubriek Kerknieuws uit het Nationaal Dagblad geknipt zonder te merken, dat het Nat. Dagblad niet objectief heeft weergegeven wat in de mededelingen van de kerkeraad van Amsterdam-Zuid stond inzake dit punt.

Hetgeen belastende werd geacht voor de reputatie van de gen. synode van Hoogeveen heeft het Nat. Dagblad weggelaten. Het kan bekend zijn dat het Nat. Dagblad zich als verdediger van deze synode naam heeft gemaakt. Dat de meerderheid van de part. syn. naar de mededeling van de kerkeraad van Amsterdam-Zuid, zo défaitistisch — zo weinig vertrouwend hebbend — gestemd was ten aanzien van communicatie met de kerken die ons uitwierpen, was gevolg van het besluit van de gen. synode van Hoogeveen, die op zo lichtvaardige gronden scheuringen in de plaatselijke kerken heeft gesanctioneerd in Noord-Holland.

Met dank voor plaatsing.

J. Meester

KERKNIEUWS

Beroepen: te Zuidwolde (Gr.): ds. P. Deddens te Rozenburg; te Den Helder-B: ds. M. van Dooren te Vlaardingen-B.

Aangenomen: naar Tiel-Zaltbommel: ds. A. P. van Dijk te Nieuwleusen.

Bedankt: voor Alphen aan den Rijn en Bodegraven-Woerden: ds. J. Geersing te Rouveen.

Ds. C. van Venetië — Op de leeftijd van 49 jaar is maandag 15 juni jl. ds. C. van Venetië te Wormerveer plotseling overleden. Na in Kampen theologie gestudeerd te hebben werd hij in 1947 verbonden aan de kerken te Koog-Zaandijk en Wormerveer. In 1958 legde hij het doctoraal examen af. Hij studeerde ook semitische talen in Leiden.

Na het heenzenden van ds. Schoep door de synode van Amersfoort-West, schaarde hij zich aan de zijde van de Noordhollandse kerken, die met deze handelwijze van de synode niet konden instemmen. Door de besluiten van de synode van Hoogeveen, werd hij, met de beide gemeenten, die hij diende, buiten het verband geplaatst.

Ouddorp (Z.-H.) — Broeders en zusters, die „buiten verband" zijn geraakt en met vakantie in Ouddorp verblijven, kunnen op de zondagen **28 juni en 5, 12 en 19 juli** samenkomen, D.V., in „De Knot", Oudenieuwlandseweg 77, 's morgens om 10 uur.

Beverwijk — In het (blauwe) handboekje voor de kerken staat onder Beverwijk abusievelijk vermeld voor de kerkdiensten: **10.00 uur, 9.30 en 16.45 uur.**

De normale tijden zijn uitsluitend: 8.30 en 16.45 uur.

Voorlopige afwijking voor de maand juli: 5 juli de middagdienst 15.00 uur; 26 juli de morgendienst 10.30 uur.

Vakantiegangers in de omtrek worden verzocht hiervan nota te nemen, eventuele inlichtingen op het mededelingenbord bij de kerk, Prinsesselaan 10, of telefonisch nrs.: 30252, 25308, 34739 of 31637.

Zeist — De kerkeraad van de Geref. Kerk te Zeist deelt, ten behoeve van de vakantie-gangers mede, dat de Diensten des Woords gehouden worden in het gebouw van de Ned. Prot. Bond, Kerkweg 21. De aanvangstijden zijn gesteld op v.m. 9.00 en n.m. 17.00 uur.

GEGEVENS BETREFFENDE DE GEREFORMEERDE KERK (Vrijg.) „ERMELO-HARDERWIJK-PUTTEN" Geïnstituëerd: 20 februari 1970.

Zielenaantal: per 1 juni 1970: 158 leden.
Kerkdiensten: des voormiddags om 9.30 en des namiddags om 16.30 uur in „Het Volksbelang". Rozenlaan 5 te Ermelo.

Kerkeraad. Ouderlingen: J. R. A. Baas, Oranjelaan 19, Ermelo (03417-3877). Praeses en Zendingzaken.

Ph. A. Knieriem, Zandlaan 13, Harderwijk (03410-4929).

Adres: Kerkeraad.

2e Praeses-Scriba.

Contactadres Harderwijk.

A. Brons, Korpersteeg 6, Ermelo (034171425) Evangelisatiezaken.

Diakenen: M. op den Brouw, Stationslaan 129, Harderwijk (03410-2245).

Financiële zaken.

Contactadres militairen en verpleegsters te Harderwijk.

A. Visser, Jac. Catsstraat 53 te Putten (03418-2427). Jeugdzaken. Preekvoorziening.

Contactadres militairen en verpleegsters te Ermelo: R. Wemmenhove, Kerklaan 16, Ermelo (03417-3854).

Redactieleden

Ds H. Amelink, P. Groen, Prof. Dr H. J. Jager, D. W. L. Milo, Prof. C. Veenhof, ds G. Visee.

Adres van de Redactie

Ds H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.), tel. 0 1843 - 232.

Gereformeerde Persvereniging „Opbouw"

secretaris-penningmeester: W. Kaper, van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Tel. 0 30 - 711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenbergen, Slotlaan 220, Zeist. Tel. 0 3404 - 12452.

Abonnementsprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling) Zeist. Giro 233117.
Advertentieprijs ... 20 ct per mm.
Familieberichten ... 15 ct per mm.

Stichting voor L.O. op G.G.
te WEZEP

welke onderwijzer(es)
wil ons m.i.v. 17 augustus a.s.
enkele maanden helpen?

Eigen klas in eigen lokaal.

Brieven aan de secr. G. J. v. h. Ende, Berberisstraat 14. Inl. bij F. Leenman, H.d.Sch., Bovenheigraaf 170, Tel. 0 5207 - 1544.

HET MIDDEN OOSTEN

ISRAËL EN DE VOOR ZIJN BESTEMDE
70 JAARWEKEN VAN DAN. 9:24,
waarvan straks de laatste week aanbreekt waarin de eindbeproeving van het volk Israël valt en zijn geestelijk en nationaal herstel.

Uitgave: Comité tot verbr. v. d. Waarheid der Schriften. Rotterdam. Giro 346974. Prijs f 1,50.